3. Шыманская, В. Ю. Бярозы на мяжы: медытатыўная лірыка Максіма Танка і Роберта Фроста / В. Ю. Шыманская // Дзясятыя Танкаўскія чытанні (да Года культуры ў Беларусі) : зб. навук. артыкулаў / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка ; рэдкал.: В. Д. Старычонак (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДПУ, 2016. – С. 414–416.
4. Smith, V. FrostontheApple / V. Smith // InterdisciplinarystudiesinLiteratureandEnvironment. – Vol. 23, Issue 4. – November 2016. – P. 677–693.

М. Г. Ясінская (Беларусь)

ТЭМА КАХАННЯ Ў АПОВЕСЦІ У. КАРАТКЕВІЧА «СІВАЯ ЛЕГЕНДА»: АДМЕТНАСЦЬ РАСКРЫЦЦЯ

Мабыць, самае прыгожае пачуццё, якое даецца чалавеку ў жыцці, гэта каханне. Паэты і пісьменнікі розных эпох апявалі яго. Беларускі мастак слова У. Караткевіч таксама напісаў шмат твораў, прысвечаных каханню. Адзін з яркіх узораў увасаблення гэтай тэмы – аповесць «Сівая легенда» (1961).

У аснове твора – вядомая ў фальклоры і літаратуры гісторыя пра багатага хлопца і бедную дзяўчыну, якія ўпадабалі адно аднаго. У аповесці закаханыя з розных сацыяльных асяроддзяў увасоблены ў вобразах нобіля Рамана Ракутовіча і прыгоннай Ірыны. Каханне герояў разгортваецца на фоне паўстання на Магілёўшчыне ў пачатку 1630-х гадоў пад кіраўніцтвам Ракутовіча. У яго барацьбе вельмі важным выступае асабісты складнік: Раман імкнецца вызваліць каханую, зруйнаваць штучныя, але вельмі трывалыя межы, якія іх раздзяляюць.

Раман Ракутовіч паспрабаваў выкупіць свабоду Ірыны, прыгоннай свайго сябра Аляхно Кізгайлы. Аднак той адмовіў яму, паслухаўшыся жонкі Любкі: дзе ж гэта бачылі, каб дваранін ажаніўся з халопкай. З гэтага пачалася вайна паміж былымі сябрамі.

Адносіны самога Кізгайлы з жонкай нельга назваць шчаслівымі і гарманічнымі. Ён яе безнадзейна раўнуе, а яна пагарджае ім. «*Яны былі зусім непадобныя адно на аднаго, муж і жонка. У яго сухі жоўты твар, які пачынаў друзнуць, вочы фанатыка, шалёныя і вартыя жалю, валасы да плячэй. А яна – з яе анёла можна было б маляваць. Толькі, ведаеце, не дужа добрага анёла*» [1, с. 12]. Нават з партрэтнай характарыстыкі відаць, што Любка мацнейшая за мужа, таму Аляхно і слухаецца яе ва ўсім. Менавіта Любка не захацела, каб муж адпускаў Ірыну, і была не супраць, калі бедную дзяўчыну адправілі ў магілёўскую турму. Справа ў тым, што яна кахала Рамана. Ні для каго не сакрэт: жанчына, калі ў яе з'яўляецца саперніца ці калі яе пачуцці не заўважаюць, здольная на многае. Можна сказаць, што менавіта з-за ўпартасці і супраціўлення Любкі Раман вырашыў дзейнічаць сілай.

Увогуле Ракутовіч моцны і смелы чалавек. Дзеля таго, каб ураватаваць Ірыну і родную зямлю, ён вырашыў узняць паўстанне. Ісці да самага канца, змагацца за дарагое можа толькі сапраўдны, караткевічаўскі, беларус – бясстрашны, рашучы, мужны. Воблік героя выяўляе яго характар – «барвяны ўладар», «барвяны ваяўнік»: «*Аблічча, што наганяе жах. Але жахлівей за ўсё былі вочы, незразумелыя па колеру, то шэрыя, то сталёвыя. То залацістае ў ім прамільгне, то нават трохі зялёнае, раз'юшанае. Доўгія, светлыя, незразумелыя вочы. <...> галава была закінутая назад, бы ў нязмернай гардыні, а жылістая рука ўладна сціскала павады. І конь адчуваў гэтую руку і ішоў паслухмяна, дрыжучы кожнай жылкай, касавурачы шалёным вокам і стрыгучы вушамі* [1, с. 41].

Ракутовіч захапіў Кісцяні Кізгайлы, а самога гаспадара забіў. Раману было шкада былога сябра, а вось Любка не вельмі засмуцілася. Амаль адразу пасля смерці мужа яна прызналася ў сваіх пачуццях Раману, прасіла забыць Ірыну і застацца з ёю. Зразумела, што Ракутовіч адмовіўся. Ён добра ведаў, што пасля

таго, як загінула столькі людзей, назад дарогі ў яго няма. Ды і немагчыма было кінуць каханую:

– Я прыйду ў яе турму, – са страшнай упартасцю сказаў ён. – Выпалю ўсе замкі. Конскім хвастом попел размяту. Але з мячом ці ў ланцугах – прыйду. Жывы ці мёртвы – вазьму. Я яе вазьму з Магілёвам, з усёй нашай зямлёй, з воляй або смерцю [1, с. 54].

І ён прыйшоў. У ланцугах, абражаны, але ўсё яшчэ незламаны. «*Вельмі шляхта над ім здзекавалася. Самога яго баяліся зачапіць, нават скутага, дык яны меч ягоны двухручны ззаду на вяроўцы прывязалі, і валачыўся ён усю дарогу за возам па снезе ў разбоўтанай гразі. Народ плакаў, гледзячы на ганьбу. Шляхта плявала на меч*» [1, с. 58]. Ён трымаўся нават тады, калі адсякалі рукі: «*А Раман быў такі моцны, што нават прытомнасці не страціў і застаўся стаяць на нагах*» [1, с. 64].

Ірыну таксама судзілі. Толькі дваране не ведалі, за што яе пакараць – дзяўчыне «прычапілі» чараўніцтва і цягу да мужыцкага цара. Дваране-суддзі не маглі нават уявіць, што нобіль можа кахаць прыгонную і без чараўніцва. Ірына трымалася гераічна, ні ў чым не саступаючы Раману ў стойкасці. Адразу было відаць: яна вышэй за суддзяў і Любку. Дзяўчына не спрабавала вымаліць сабе свабоду. Адзінае, што ёй было патрэбна, – застацца з Раманам. У выніку было вырашана аддаць Ірыну Ракутовічу, але перад гэтым асляпіць яе.

Пакаранні Рамана і Ірыны сапраўды жудасныя, але героі ўсё роўна засталіся разам, няхай сабе і са спакутаванымі целамі, але з нязломнымі душамі і каханнем, якое будзе падтрымліваць іх у самыя цяжкія часы. Сапраўдныя пачуцці выпрабоўваюцца на трываласць – Ірына і Раман вытрымалі іх з вялікай мужнасцю. У. Караткевіч у творы паўстае рамантыкам, выказвае бескампраміснае і катэгарычнае разуменне кахання. Магчыма, хтосьці скажа, што яно каштавала вельмі шмат, але ва ўсяго на свеце ёсць свой кошт. Пісьменнік-рамантык праводзіць думку: у пытанні ўзаемаадносін паміж закаханымі кожны чымсьці ахвяруе. Адны – часам ці ўласнымі інтарэсамі, іншыя ж – зрокам, рукамі, тытулам, размераным і спакойным жыццём. Гэта сапраўды зашмат, але, па У. Караткевічу, вартае таго: «*Ён стаяў, абапіраючыся спіною на слуп, стаяў з перакошанымі бровамі. Стаяў, прыпаўшы вялікім ротам да яе валасоў. І ў вялізных вачах было такое, чаго лепей не бачыць на гэтай богам праклятай, лютай, грэшнай зямлі.*

А яна прынікла попельна-залацістай ускалмачанай галоўкай да яго грудзей, там, дзе білася сэрца.

Бледны твар, пушыстыя веі апушчаны. І ўсмешка – быццам бачыць шчаслівы сон.

І твар ваяўніка плакаў без слёз» [1, с. 70].

Такія высокія і ахвярныя пачуцці на нашай «грэшнай зямлі» сустракаюцца даволі рэдка, і не ўсе людзі іх разумеюць. У вачах многіх падобнае каханне можа выглядаць як вар'яцтва, бо цяжка ўсвядоміць тое, што сэрцу не загадаеш і што сапраўднае каханне не праходзіць. Няхай паміж двума сэрцамі будзе тысячу дзвярэй, зачыненых на самыя моцныя замкі, яны ўсё роўна будуць разам.

Такім чынам, у аповесці У. Караткевіча «Сівая легенда» тэма кахання раскрываецца ў рамантыка-драматычным ключы. Пісьменнік у каторы раз сцвярджае велічнасць Кахання, веру ў яго перамогу, гатоўнасць змагацца і ахвяраваць у імя яго.

Літаратура

1. Караткевіч, У. Збор твораў : у 8 т. / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1987–1990. – Т. 2 : аповесці, апавяданні, казкі. – 1988. – 511 с.